

Voorloopige lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst, deel XI, de provincie Groningen, 's-Gravenhage 1933, 1-2.

A. Pathuis, Groninger Gedenkwaardigheden, Teksten, wapens en huismerken van 1298-1814, Assen/Amsterdam 1977, 130, 595-597, 749-750.

1. KANSEL (oostwand)

h. (voet) 127,5 (kuip) 128 (ruggeschot) 143 (klankbord) 40 cm.; steen, mahoniehout; XIX.

Zeszijdige stenen sokkel. Zeszijdige kuip van paneelwerk met op de hoeken losstaande ronde zuilen met toscanse kapitelen. Op kuipvelden geschilderde decoraties met fleur-de-lys-motief. Vergulde randen. Geprofileerde kroonlijst. Wit geschilderd rechthoekig ruggeschot met zwarte sierrand en baretknop. Aan weerszijden een voluutversiering. Zeszijdig aan de onderzijde wit geschilderd klankbord met op de hoeken en centraal een sterversiering. Geprofileerde kroonlijst. Bovenop een vaasmodel bestaande uit ijzerbanden. Geverfde trap met rechte spijlen.

Literatuur: Voorloopige lijst, 2.

Foto nr. 58.38.31.

2. STATENBIJBEL

geen nadere informatie

Ten tijde van inventarisatie in restauratie.

3. TWEE AVONDMAALSSCHOTELS (particulier)

diam. 22,8 cm.; pleet; R. Broadhead & Co, Sheffield; XIXd.

Gesigneerd in bodem: "R. BROADHEAD & CO/ SHEFFIELD/ 3864".
Vlakke ronde schaal met gewelfde geprofileerde rand.

Literatuur: Vinhuizen & Wumkes, 92.

Foto nr. 58.38.28.

4. AVONDMAALSKAN (particulier)

h. 36,5, diam. (voet) 19 (mond) 11,5 cm.; pleet; R. Broadhead & Co, Sheffield; XIXd.

Gesigneerd in bodem: "R. BROADHEAD & CO/ SHEFFIELD/ 3864/ 8".

Gewelfde voet. Recht versmallend lichaam met aangezette sned. Gewelfd deksel met parelknop. Voluutvormig oor met plantenmotieven.

Literatuur: Vinhuizen & Wumkes, 92.

Foto nr. 58.38.27.

5. TWEE AVONDMAALSBEKERS (particulier)

h. 23,4, diam. (voet) 10,1 (mond) 10,6 cm.; pleet; XIXB.

Kelkvormig. Gewelfde voet. Stam met nodusvormige verbreding. Beker met profielrand.

Literatuur: Vinhuizen & Wumkes, 92.

Foto nr. 58.38.26.

6. VIER PSALMBORDEN (schip)

64,5 x 33,3 cm.; hout, zwartgeverfd; XVIII-XIX.

Rechthoekige, getoogde borden met gat.

Foto nr. 58.38.33.

7. GEDENKSTEEN (boven ^{oost} ~~west~~ingang)
50 x 75 cm.; zandsteen; 1840.

Tekst: "Het zal worden een kudde een herder/ Jesus Joh. 10:16/
Gesticht 1840/ [6 juli ?] vereniging van Wetzinge en Sauwerd/
K.W. Nienhuis R.K. Sikkens R.P.v.d./ L[...] Kerkvoogden/ J.K. de
Jonge K.W. Brand D. Meede (?)/ [...] J.F. [...] king M.P. [...] No/
tabelen/ J. Kleine Predikant en/ P. (J ?) H. Huizinga, Archi-
tecten".
Letters oorspronkelijk zwart geverfd.

Foto nr. 50.38.34.

Vlq. Ryksdienst v.d. Monumentenzorg
(Aanwijzing beschermd monument
d.d. 25-3-1998):
P.M. KRUIZINGA

8. ORGEL (westwand)

h. ca. 350, br. 260 cm.; hout, ijzer; XX.

Balustrade op gietijzeren zuilen. Drietorenfront waarvan de zijtorens naar voren springen. Middentoren en tussenvelden vlak. Op middentoren opengewerkt tympaan met vaas, op zijtorens elk een vaas.

Foto nr. 58.38.32.

9. KLOK

81 cm.; brons; Gregorius Gregorii, Halle (Duitsland); 1609.

Randschrift volgens Pathuis: "CASPAR VAN DER WENGE, HOVELINGK TOT SAUERT UNDT OLDERSUM UNSTA GENAMT VON DER WENGA, F[ROUW] TOT SAUERT UNDT OLDERSUM, ROLOF PAULI ENDE BROERKE JANSZ K[ERK] V[OOGDEN] GREGORIUS [GREGORII HALLENSIS] G[OT] MI 1609".

Randversieringen volgens Pathuis & de Visser: 1) leeuwenkoppen met twee golvende spiraalvormig gebogen bladtakken in bek; 2) onduidelijk.

Herkomst: afkomstig uit oude kerk te Sauwerd.

Literatuur: Voorloopige lijst, 2; A. Pathuis & M.A. de Visser, Beredeneerde lijst van torenklokken in de provincie Groningen, Groningen 1945, 66, nr. 353; Pathuis, 595-596, nr. 3285.

Bijzonderheden: volgens Voorloopige lijst gegoten door Broerke Pantz op last van Caspar Wenga. Pantz was echter kerkvoogd. X Terecht door Pathuis benoemd als een werk door Gregorius Gergorii uit het Duitse Halle. Van hem een andere klok uit 1609, eertijds in de N.H.-kerk te Leens.

OPMERKINGEN

Niet meer aanwezig of niet geïnventariseerd kunstbezit.

a) Bank; beschrijving volgens Pathuis. Wapen: gevierendeeld: a. adelaar met schild beladen met leeuw (= Tjarda van Starckenborgh); b. rechterschuimbalk beladen met drie vissen rechtop (= Clant); c. Clant; d. geharnaste galopperende man te paard, zwaaiend met een zwaard (= Ripperda). Hartschild: leeuw (= Onsta). Schildhouders: twee omziende leeuwen.

Afkomstig uit oude kerk te Wetsinge, nu in Groninger Museum, Groningen, nr. 457. Lit.: Pathuis, 749, nr. 4137.

b) Grafsteen; tekst volgens Pathuis: "ABEL ONSTA, ANNO 1440, DEN 21 MAART OP [...]. Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd. Niet meer aanwezig. Lit.: Pathuis, 130, nr. 446.

c) Grafsteen; tekst volgens Feith: "Anno MDCCCCLXXXIII starf Abel Onsta op S. [Pathuis: Sunte] Cecilenavent [Pathuis: Cecilienavent]. Wapen: leeuw (= Onsta). Helmtéken: leeuw (= Onsta).

Wapen, in het midden van elke zijde één. Boven: Onsta, twee leeuwen als schildhouders. Rechts: schuinkruis, elke arm gevormd door aanstotende ruiten boven vier, beneden drie. Schildhouders: twee engelen. Onder: op terras tussen twee bomen een poortgebouw met een rechthoekig gesloten deur, een smallere bovenverdieping en een kegelvormig dak. Schildhouders: twee liggende eenhoorns. Links: een gestileerde eikeboom. Schildhouders: twee engelen. Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd. Nu in Groninger Museum, Groningen.

Lit.: Feith, 305, nr. 1, afb. t.o. 305; Pathuis, 130, nr. 447.

d) Grafsteen; beschrijving volgens Pathuis: kwartieren, 1, 3 en 4 niet meer aanwezig. 2. schuinkruis, elke arm gevormd door drie aanstotende ruiten. Schildhouders: twee gehalsbande beren.

Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd, nu bij boerderij Burgtweg 20 (volgens Pathuis). Lit.: Pathuis, 130, nr. 447A.

e) Grafsteen; van Aepco Onsta thoe Sauwert en Gela van Ewstum; 1564. Afkomstig uit oude kerk te Wetsinge, nu in de Der Aa-kerk, Groningen, zie aldaar inv.nr. 174. Lit.: Pathuis, 137, nr. 487.

f) Grafsteen; zandsteen; 1595; randschrift volgens Feith: "Ao Dni [Pathuis: ANNO DOMINI] 1595 den 14 Novembe[r] starf EPKO VAN STARCKENBORCH, den Godt genedig sy". Alliantiewapen: I adelaar met schild beladen met leeuw (= Tjarda van Starckenborgh); II leeuw (= Onsta). Helmtéken: adelaar met schild (= Tjarda van Starckenborgh). Gedicht: "Lathe de kleine kinderen tho mi kamen und weret en niet, want desvlke ys dat rike Godes. Lucas 18".

Afkomstig uit oude kerk te Wetsinge.

Lit.: Feith, 419, nr. 1; Pathuis, 750, nr. 4138.

- g) Grafsteen; van Boyocko van [der] Wengen (1603-1640), erfheer van Sauwert, Wetsinge, Stockum en Egermohlen. Afkomstig uit oude kerk te Wetsinge, nu in de Der Aa-kerk te Groningen, zie aldaar inv.nr. 178. Lit.: Pathuis, 750, nr. 4139.
- h) Grafsteen; 1735; tekst volgens Pathuis: "JAN BAZUIN 17=35 ANNA MARGRETA JOH. SIERZEMA". Grafsteen van Johannes Basuin, predikant Wetsinge 10 mei 1722, overleden 6 juni 1735, gehuwd Ebeltje Willems, en anderzijds: Anna Margaretha Sparringa, overleden Wetsinge 10 december 1752, vrouw van ds. Johannes Siertsema. Afkomstig uit oude kerk te Wetsinge, niet meer aanwezig. Lit.: Pathuis, 750, nr. 4139A.
- i) Grafsteen; 1760. Tekst volgens Feith: "Anno 1760 den 12 Maay is zeer Christelijk in den Heere ontslaapen HESTERDYNA PIETERS dochter van de Schepper PIETER JELTES en JANTJEN JACOBS tot Sauwert, gebooren den 1 Januarij 1750 en alhijs biegeset den 20 Maay 1760, verwachtende met alle Geloovigen een saalige opstandinge in onsen Heere Christum Jesum". Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd, niet meer aanwezig. Volgens Feith, Anno 1910, voor een woning in Wetsinge. Lit.: Feith, 305, nr. 2; Pathuis, 597, nr. 3293.
- j) Grafsteen; 1765. Tekst volgens Feith: "Anno 1765 Den 25 November is zeer Christelijk en Sacht in den Heere gerust de Eeren deuchtsaame vrouwe JANTJEN JACOBS Huisvrouw van den Schepper PIETER JELTES tot Sauwert en op Dingsdag den 3 December 1765 Alhijs in de kerk tot Sauwert bij haar Twee zoons en een Dochter bigeset, verwachtende een zalige opstandinge met alle gelovigen in onsen Heere Jesum Christum". Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd, niet meer aanwezig. Volgens Feith, Anno 1910, achter het huis van S. Vos, timmerman te Sauwerd. Lit.: Feith, 305, nr. 3; Pathuis, 597, nr. 3294.
- k) Grafplaat; 1662. Tekst volgens Pathuis: "HIER WORDT BESLOOTEN HET GEBEENTE VAN DE ZALIGE E.W. FEMINA VAN KATWYK, UIT DE GESLAGTE DES BESTENS, GEWEEZEN MOEDER VAN HENDRIK RUZE, BARON RUZE ETC.". Grafplaat voor Femina of Euphemia van Ketwich, overleden 1662, dochter van Albert van Ketwich en Machteld van Besten; moeder van Hendrik Ruse, op Onstaborg 1658-1679. Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd. Lit.: Pathuis, 596, nr. 3289.
- l) Grafplaat; tin; 1679. Tekst volgens Pathuis: "IN DEESE KISTE IS BESLOOTEN HET LICHAAM VAN DEN WELGEBOOREN HEER HENDRIK VRIEHEER VAN RUZENSTEIN, ERFHEER TOT SAUWERT, ABIERG, ENT USTRUP ETC. LEUTENANT GENERAAL VAN ZYN KONINGLYKE MAJESTEIT VAN DENEMARKEN ETC.". Grafplaat van Hendrik Ruse, van Runen in Drente, kapitein ingenieur in dienst van de stad Amsterdam, overleden 4 maart 1679. Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd. Lit.: Pathuis, 597, nr. 3291.
- m) Grafplaat; tin; XVIIB. Tekst volgens Pathuis: "IN DEEZE TOMBE WORDT HET GEBEENTE BESLOOTEN VAN DE ZALIGE VROU ZUZANNA BARONNESSE VAN RUSENSTEIN, VROUW TOT SAUWERT, IN HAAR LEVEN

HUISVROUW VAN DIE HEER HENRIK RUZE, BARON VAN RUZENSTEIN ETC. ETC.". Grafplaat voor Susanna Duppengiesser, van Stockholm, getrouwd 2 juli 1654 met Hendrik Ruse. Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd. Lit.: Pathuis, 597, nr. 3292.

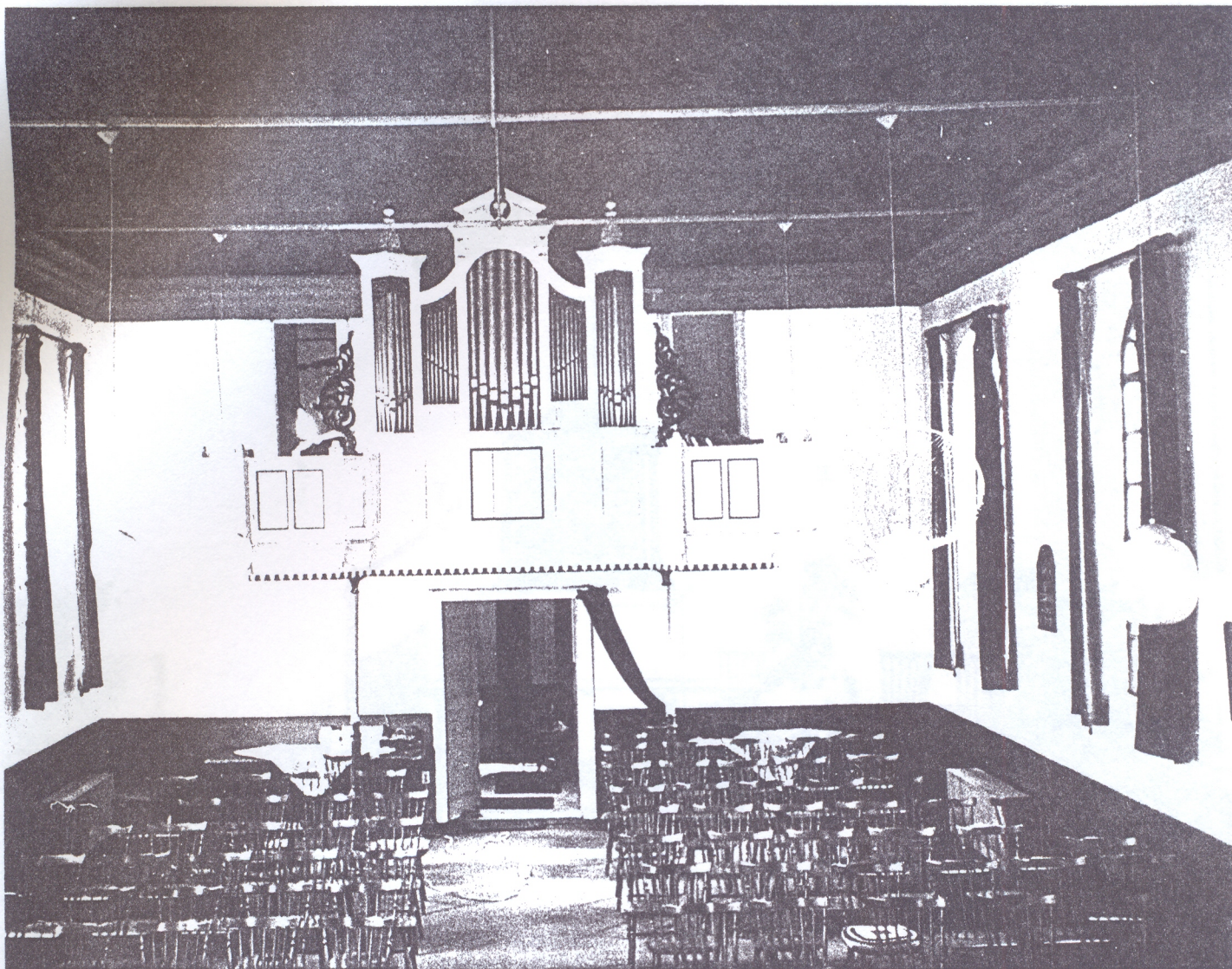
n) Avondmaalsbeker; 1679-1680 (jrl. 4/B). Tekst volgens Pathuis: "DIT IS DE SOUWERDER KERCKBEECKER, ANNO 1723". Alliantiewapen: I doorsneden: boven. mannenborstbeeld met breed gerande hoed (Sint Andries ?); onder. drie kruisjes (= Keiser); II gedeeld: A zeven penningen (1,2,1,2,1); B verkort breedarmig kruis (= Warmolts). Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd, in 1843 nog aanwezig, in 1970 in Art Institute of Chicago. Lit.: Pathuis, 596, nr. 3287.

o) Rouwboard; 1679. Tekst volgens Pathuis: "OBIIT DEN 4 MARTY 1679". Wapen: gevierendeeld: a. en d. op eiland een toren met drie kanonnen, en in spits vlag beladen met kruis (= Denemarken); b. en c. twee gaande leeuwen onder elkaar (= ?). Hartschild: kronkelende slang (= Ruse). Voorzien van een door Denen op Turken veroverd schild. Op 22 maart 1844 verkocht naar Denemarken, verblijfplaats onbekend. Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd. Lit.: Pathuis, 596, 3288.

p) Kabinetorgel; hout, ijzer; Ibe Peters Iben; 1783. In Louis-XV-stijl. Van 1876 tot 1910 in kerk. In 1967 verkocht aan Berkeley University, Californië. Volgens Talstra mogelijk identiek met orgel uit 1817 voorheen in Westerlee. Lit.: Frans Talstra, 'Het Groninger orgelbezit van de Reformatie tot de Romantiek II', Publicatiemap Stichting Oude Groninger Kerken, band 3, 167 met afb.

q) Windvaan; wapen: op terras boom met twee naar elkaar toe gewende herten met gewei (= Bebingh). Afkomstig uit oude kerk te Sauwerd. Lit.: Pathuis, 596, nr. 2186.

r) Arreslede; beschreven in 1832: "Nog ziet men in eenen hoek van de sauwerder kerk de overblijfselen van eene uit hout gewerkte groote zwaan, voorzien van een vergulden kroon om haren hals. Zij maakte lange jaren op het voorportaal van deze kerk eene zeldzame figuur. ... Men zegt dat Rusensteyn die figuur als [n]arreslede heeft gebruikt". Lit.: Pathuis, 597, nr. 3295.

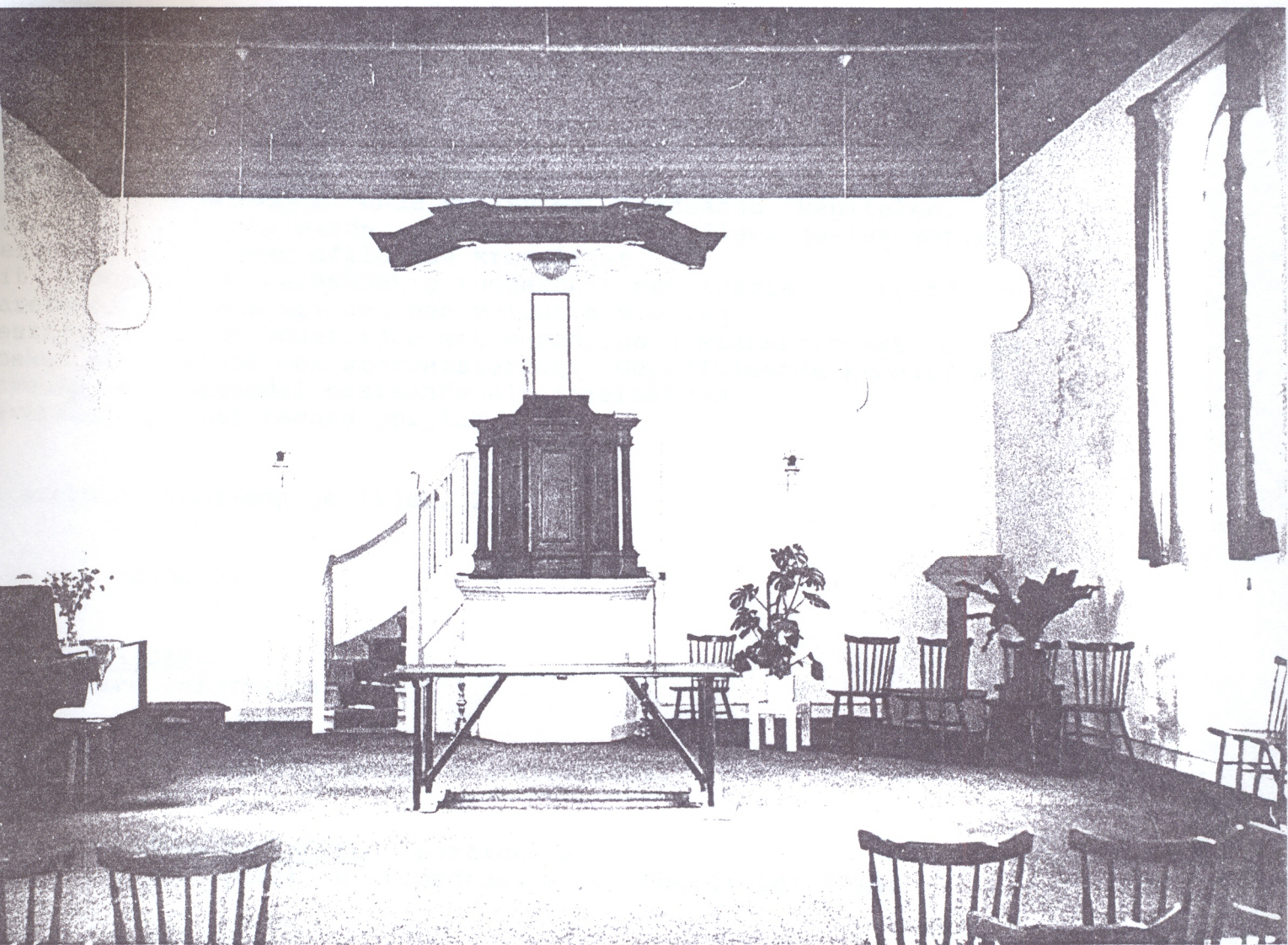

Fotonr. 58.38.30

Algemeen

WETSINGE & SAUWERD

NHK

Fotonr. 58.38.29

Algemeen